

ONTZORGEN - ONTMOETEN - OMARMEN

VIERJAARLIJKS VERSLAG Classis Groningen-Drenthe

Periode: 2022-2026 (verslag komt in november 2026 in de Generale Synode aan de orde)

Naam classispredikant: ds. Ellen Peersmann

Datum: 19 mei 2026

---

1. Inleiding

De classis Groningen-Drenthe bestaat uit 186 (wijk)gemeenten (update april 2026). De meeste gemeenten bevinden zich op het platteland, maar de classis kent ook zes stadsgemeenten, waarvan twee met wijkgemeenten.

De classis heeft het verlangen de gemeenten op weg helpen om ook voor de toekomst van betekenis te kunnen zijn. De colleges binnen de classis, met name het moderamen, het BMCV en het CCBB, dragen gezamenlijk zorg voor, voelen een diepe betrokkenheid bij de plaatselijke gemeenten. Het gedeelde verlangen betreft om de bestaande gemeenten te bewaren voor de toekomst. De nauwe samenwerking tussen deze colleges is opbouwend en komt de toekomstbestendigheid van de plaatselijke gemeenten ten goede. De leden van de colleges weten zich geroepen om Gods kerk op aarde zo goed mogelijk gaande te houden, terwijl zij tegelijkertijd vertrouwen dat het Gods kerk is en het uiteindelijk in Zijn handen ligt. Het is zoals Andrew Root en Blair Bertrand in hun boek 'Wachten op God' beschrijven: *'God handelt en wij reageren.'* en *'We mogen vertrouwen dat God die een goed werk is begonnen, het ook, zal voltooien.'*

Voor de uitvoering van haar beleid werkt het BMCV nauw samen met het classisteam. In het twee wekelijks overleg bespreekt het classisteam hoe de classis gemeenten, die bestuurlijk kwetsbaar zijn, kan begeleiden naar samenwerken in een cluster van zes, zeven of acht gemeenten. Het classisteam bespreekt dit met de twee regio- interimpredikanten, die respectievelijk gemeenten in Groningen en Drenthe begeleiden in het samenwerkingsproces. Daarnaast bespreekt het classisteam die gemeenten, die al verder in het proces zijn en waar de samenwerking vorm begint te krijgen. Het tot stand komen van een samenwerking met vierplekken vraagt langdurige en soms lastige processen, maar inmiddels zijn er twee clusters van gemeenten die bestuurlijk samenwerken, vierplekken vormgeven en gezamenlijk een

team van predikanten en kerkelijk werkers hebben aangesteld. Regelmatig is de classicale diaconaal werker van aanwezig bij het overleg van het classisteam. De taak van de diaconaal werker heeft een jaar geleden een verdieping gekregen: het begeleiden van colleges van diakenen, die bestuurlijk gaan samenwerken als regiogemeenten met vierplekken.

Van groot belang voor de uitvoering van het beleid van de classis is de samenwerking met de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk. De classis ervaart een grote betrokkenheid vanuit het Dienstencentrum en het moderamen van de Generale Synode bij haar werk om bestuurlijk kwetsbare gemeenten te behouden en te begeleiden naar toekomstgericht kerk-zijn. Samen met de DO heeft de classis een stappenplan en de juiste formulieren mogen ontwikkelen, die nodig zijn om gemeenten te laten samenwerken met behoud van vierplekken. Daarnaast is er met de medewerkers van vitale roeping een training ontwikkeld, die voorgangers van samenwerkende gemeenten traint om in een team te werken. Dankbaar zijn wij voor deze plezierige en constructieve samenwerking, want het is een geweldige ondersteuning van ons werk. De classis vindt samenwerking van gemeenten essentieel en ziet samenwerken als een vloot van schepen, die ieder een eigen roer hebben, maar elkaar vertrouwen om samen op koers te blijven, die met elkaar optrekken om Gods Woord en liefde voor de wereld te behouden.

THEMA 1: Verlies en kruiservaringen

2. Beschrijving van de situatie

In totaal telt de classis 64 gemeenten (37% van alle gemeenten) kleiner dan 300 geregistreerden (belijdend, doop en ongedoopt).

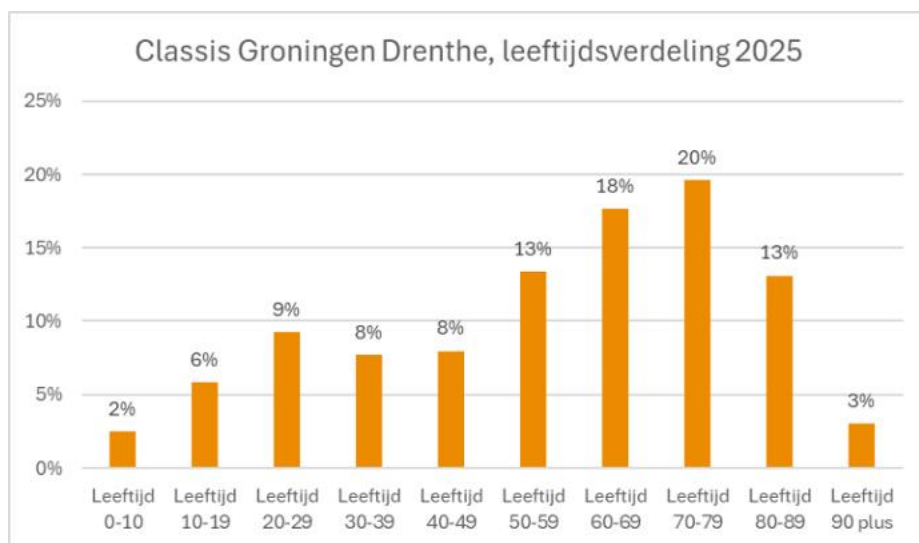
<i>Grootte van gemeenten (bel, doop, ongedoopt)</i>	<i>Aantal</i>	<i>%</i>
<i>0-299</i>	<i>64</i>	<i>37%</i>
<i>300-599</i>	<i>54</i>	<i>31%</i>
<i>600-899</i>	<i>26</i>	<i>15%</i>
<i>900-1199</i>	<i>14</i>	<i>8%</i>
<i>1200-1499</i>	<i>7</i>	<i>4%</i>
<i>1500 >(13.000)</i>	<i>9</i>	<i>5%</i>

Wanneer je alleen kijkt naar het aantal belijdende leden dan heeft 74% van de gemeenten minder dan 300 belijdende leden.

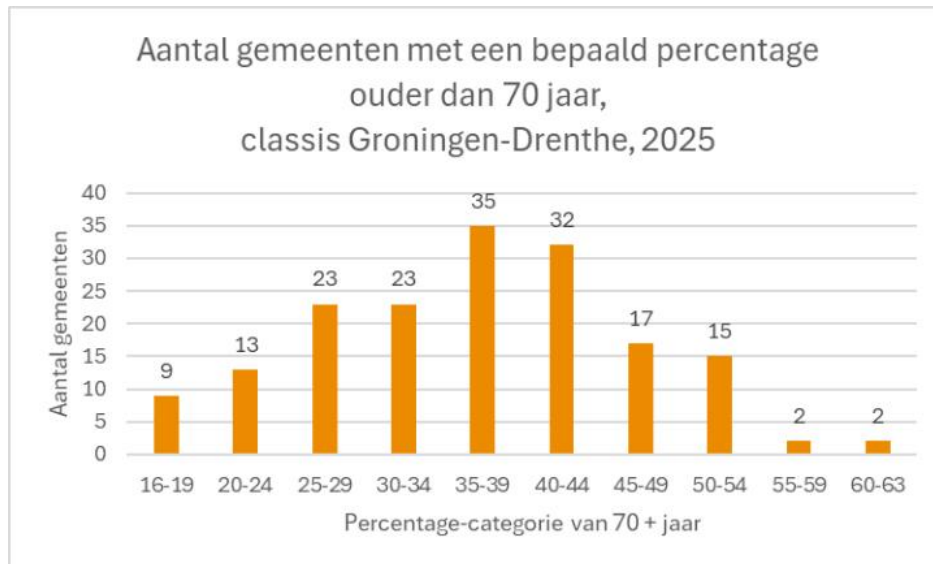
Aantal belijdende leden	Aantal gemeenten	%
0-99	49	28%
100-199	51	29%
200-299	29	17%
300-399	13	7%
400-499	12	7%
500 -4000	20	11%

Leeftijdsopbouw classis

Hieronder een grafiek met percentages per leeftijdscategorie. In de classis is 8% jonger dan 20 jaar en 36% ouder dan 70 jaar. Ten opzichte van de landelijke Protestantse Kerk (classis Gr-Dr meegerekend) heeft de classis relatief meer ouderen en minder jongeren.

Wanneer je per gemeente kijkt en naar het aantal gemeenten met 70 plussers is dit het beeld: In 126 gemeenten (74%) in de classis is de leeftijdsopbouw zodanig dat 30% of meer de leeftijd heeft van 70 jaar of ouder. Als je naar de wat extremer verouderde gemeenten kijkt (50 tot 65% is 70+) dan zijn dat 19 gemeenten (11%).

3. Analyse

De cijfers liegen er niet om: de gemeenten in de classis krimpen en vergrijzen. Patronen die zichtbaar aan het licht komen zijn de moeite, die het ambtsdragers kost om een opvolger te vinden en de moeite, die het beroepingscommissies kost om voorgangers te vinden.

Daarnaast ervaren de kerkenraadsleden en de gemeenteleden verlies van 'wat altijd is geweest'. In een relatief korte periode – binnen één generatie – is het kerkbezoek en de betrokkenheid bij het kerkelijk leven sterk gedaald.

De classis heeft gemerkt dat het goed werkt om vacatures uit te zetten met ruime aanstellingen. Wanneer gemeenten samen hun solvabiliteit inzetten en samen een vacature openstellen voor meerdere predikanten en/of kerkelijk werkers, dan blijkt – ook tot onze verrassing – dat op deze vacatures wordt gereageerd en voorgangers het een uitdaging vinden om binnen een team in een regiogemeente met vierplekken te gaan werken.

De gemeenten, die in een regio samenwerken zijn nog zoekende hoe ze aan de vierplekken invulling kunnen geven. De plaatselijke commissie, die zorg draagt voor een vierplek gaat vaak op de 'oude voet' verder: zij houden wekelijks of tweewekelijks een eredienst en 'doen' hun diaconale en pastorale activiteiten. De classis is nog zoekende hoe ze deze vierplekken nieuwe input kan geven.

4. Evaluatie: Verlies en kruiservaring: daarin ligt de toekomst

De gemeenten binnen de classis hebben allemaal te maken met verlieservaring. Deze verlieservaring is het gevolg van een emotionele band met dat wat verloren raakt. Het doet gemeenteleden dikwijls veel pijn en verdriet dat de kerkbanken steeds leger worden, de kerkenraad kleiner en de gemeente geen toekomst meer lijkt te hebben. We kunnen dit als rouw ervaren want het is de pijn die gevoeld wordt bij het verlies wat dierbaar is.

De Duitse theoloog Andreas Reckwitz benadert in zijn boek 'Verlies. Een kernprobleem van de moderniteit' het begrip verlies niet alleen psychologisch of individueel, maar ook sociologisch en cultureel. Zijn centrale stelling is dat verlies geen privé-ervaring is, maar een maatschappelijk gestructureerd fenomeen. Verlies zegt, volgens Reckwitz, iets over hoe een samenleving betekenis toekent aan de wereld. Reckwitz stelt dat sinds de moderniteit, globaal de periode van de laatste twee eeuwen, verlies op de koop toe wordt genomen. Geloof in de vooruitgang - verandering, vernieuwing, modernisering - brengt iets nieuws voort, maar draagt ook bij aan verlies. Dat laatste wordt niet altijd erkend. Door de vooruitgang en de hogere levensstandaard nemen we – vaak onbewust - afscheid van wat vertrouwd en geliefd is, maar vinden geen woorden om dat wat verloren raakt te beschrijven. Doordat we geen woorden vinden, blijft er een onderhuids verlangen sluimeren naar dat wat ooit was. Voor met name oudere gemeenteleden kunnen de verlieservaring de aanleiding vormen om te willen behouden wat ze nog hebben, zich op te sluiten in hun eigen gemeente en zo lang mogelijk door te gaan 'met hoe het altijd ging'. Door dit gedrag – ten gevolge van de verlieservaring - is geen ruimte voor nieuwe wegen en nieuwe vormen van kerk-zijn.

Toch hoort verlies helemaal bij het christendom, het vormt zelfs het hart van het christendom. Ds. Ferdinand Borger verwoordt het zo: 'We komen samen rondom een Mens die verliest, die het niet redt in deze wereld, die preekt, geneest, bemoedigt, rondtrekt en aan de mensen kapotgaat. De kern van het christendom is in de basis dit verlies. Maar het is juist in dit verlies dat er iets anders zichtbaar wordt: er komt een gemeenschap aan het licht voor wie het brood werd gebroken en de wijn werd gedeeld: tekenen van het aanstaande verlies en de aanstaande dood. Het radicale antwoord op dit verlies wordt gegeven aan een gemeenschap die ontvangt. En natuurlijk rouwt die gemeente om de dood, maar tegelijkertijd krijgt zij het leven in handen. In het verlies ligt de kiemkracht van het nieuwe bestaan, in het breken en delen wordt dit bestaan onthuld. Daarin ligt de toekomst van de kerk besloten. Niet in wat bewaard dient te blijven, maar in dat wat in leven wordt geroepen. We leren opnieuw woorden van hoop spreken. We getuigen in een wereld zonder moed. We delen eten met elkaar. We zetten wijd onze deuren open. We laten iedereen zonder voorwaarden binnen. Welkom hier. Hier krijg je deel aan het verlies, hier gaat een wereld verloren, maar hier ben je deel van de toekomst.'

5. Aanbevelingen voor de komende vier jaar

1. De classis ontwikkelt – zo mogelijk in samenwerking met de Dienstenorganisatie van de Prot. Kerk ideeën hoe inhoud te geven aan een vierplek en daarmee aan kerk-zijn met toekomst in tijden van verlies.
2. De classis ontwikkelt – in overleg met het classisteam - een programma waarmee zij oog heeft en zorg draagt voor de verlieservaringen van de ambtsdragers en gemeenteleden, die hun gemeente zien krimpen en verdwijnen.

THEMA 2: Solidariteit en samenwerking

6. Beschrijving

De classis Groningen-Drenthe kent een hecht samenwerkingsverband tussen haar colleges. Het moderamen, het BMCV, het CCBB en het college van visitatoren dragen gezamenlijk zorg voor de plaatselijke gemeenten en voelen een diepe betrokkenheid bij hun toekomst.

[De schrijver van dit deel kiest er bewust voor deze beschrijving feitelijk en neutraal te houden. Op- en aanmerkingen komen aan bod in de analyse en evaluatie.]

Het classisteam overlegt tweewekelijks over de begeleiding van bestuurlijk kwetsbare gemeenten. Twee regio-interimpredikanten begeleiden gemeenten in respectievelijk Groningen en Drenthe in het samenwerkingsproces. De classicaal diaconaal werker neemt regelmatig deel aan dit overleg en heeft de afgelopen periode een verdiepte taak gekregen: het begeleiden van colleges van diakenen die bestuurlijk gaan samenwerken als regiogemeenten met vierplekken.

Inmiddels zijn er twee clusters van gemeenten die bestuurlijk samenwerken, vierplekken vormgeven en gezamenlijk een team van predikanten en kerkelijk werkers hebben aangesteld. De classis werkt nauw samen met de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk. Samen zijn een stappenplan en de benodigde formulieren ontwikkeld voor samenwerking met behoud van vierplekken. Met medewerkers van Vitale Roeping is een training ontwikkeld die voorgangers van samenwerkende gemeenten traint in teamwerk.

7. Analyse

De samenwerking binnen de classis is de afgelopen vier jaar merkbaar gegroeid, zowel op classicaal niveau als tussen gemeenten onderling. Wat begon als een noodzakelijk antwoord op bestuurlijke kwetsbaarheid, begint een eigen dynamiek te krijgen: gemeenten ontdekken dat samenwerken meer is dan een noodgreep.

Tegelijkertijd heeft de afgelopen periode ook pijnlijk duidelijk gemaakt hoe snel de kwetsbaarheid van gemeenten toeneemt. De zorgen betreffen zowel de kwantiteit als de kwaliteit van kerkenraden. Steeds meer gemeenten hebben te maken met krimpende kerkenraden die de taken nauwelijks nog kunnen verdelen. Vacatures in het ambt blijven langdurig onvervuld, de werkdruk op de overblijvende ambtsdragers neemt toe en de vergrijzing binnen kerkenraden weerspiegelt — en versterkt — de bredere demografische ontwikkeling binnen de gemeenten.

Wat daarbij zorgen baart, is niet alleen het tekort aan mensen, maar ook de terugloop in bestuurlijke kennis en ervaring. Kleine kerkenraden die het hoofd nauwelijks boven water kunnen houden, missen soms de bestuurlijke capaciteit om problemen tijdig te signaleren, laat staan aan te pakken. Juist dit bestuurlijk onvermogen — niet altijd zichtbaar van buiten — vormt een sluipend risico: problemen worden niet gezien, of pas gezien wanneer ze al aanzienlijk zijn geëscaleerd. De visitatie speelt hierin een belangrijke rol, maar stuit ook op haar grenzen wanneer gemeenten zichzelf niet als kwetsbaar herkennen of erkennen.

In dit licht is de recente aanbeveling van de Generale Synode om serieus te onderzoeken of de kerkorde gewijzigd kan worden zodat een kerkenraad nog slechts uit drie personen hoeft te bestaan, veelzeggend — maar ook zorgwekkend. Het is een begrijpelijke reactie op een reële nood, maar het is een studeerkameroplossing: bedacht vanuit de logica van regelgeving, niet vanuit de realiteit van gemeenten die al op hun tandvlees lopen. Een kerkenraad van drie personen lost niets op; het is een doekje voor het bloeden en in het gunstigste geval uitstel van executie. De situatie vraagt niet om dit soort ad-hocmaatregelen, maar om een weloverwogen, integraal en toekomstgericht plan dat recht doet aan de ernst van wat er speelt. De classis roept de Generale Synode op die verantwoordelijkheid te nemen.

8. Evaluatie: Solidariteit als roeping, niet als reddingsboei

Solidariteit en samenwerking zijn in de context van de classis Groningen-Drenthe gemakkelijk te begrijpen als pragmatische instrumenten: gemeenten werken samen omdat ze het alleen niet redden. Dat is waar, maar het is niet genoeg als fundament. Solidariteit die alleen voortkomt uit nood is fragiel — en dat zien wij in de praktijk. Zodra een gemeente het gevoel heeft dat de directe nood geledigd is, of zodra de gesprekken over samenwerking minder urgent lijken, bestaat de neiging zich terug te trekken. Juist op dat moment echter — wanneer de acute druk afneemt — is er ruimte voor echte solidariteit: niet gedreven door eigenbelang, maar door de bereidheid om ook de ander te dragen. Het is precies die omslag die veel gemeenten nog niet maken, en dat baart ons zorgen.

Dit roept een fundamentele vraag op die de classis niet langer kan omzeilen: vraagt de situatie om een versterking van de doorzettingsmacht van het BMCV? Wanneer gemeenten zich op cruciale momenten terugtrekken uit samenwerkingsprocessen, en wanneer uitstel

leidt tot verdere verzwakking, is de vraag gerechtvaardigd of het huidige instrumentarium nog toereikend is. Wij zien in dat een vergroting van die doorzettingsmacht op gespannen voet kan staan met het presbyteriaal karakter van de kerk — de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeente is immers een wezenlijk principe. Maar datzelfde presbyteriaal karakter werd ook niet gediend door het voorstel van een kerkenraad met drie leden. De vraag is dus niet óf er grenzen zijn aan de zelfstandigheid van gemeenten, maar waar die grenzen liggen en wie daarover beslist. Het antwoord vraagt om zorgvuldige theologische en kerkordelijke afweging — maar het alles op zijn beloop laten is geen neutraal alternatief. Het is een keuze, en mogelijk een keuze met grotere gevolgen op de langere termijn dan wij ons nu kunnen voorstellen.

Het Nieuwe Testament biedt een dieper motief voor solidariteit. In de gemeenten van Paulus is solidariteit geen keuze maar een roeping, geworteld in het lichaam van Christus: ‘Als één lid lijdt, lijden alle leden mee; als één lid eer ontvangt, delen alle leden in de vreugde’ (1 Korintiërs 12:26). Solidariteit vloeit hier voort uit een gedeelde identiteit, niet uit gedeeld belang. Dat maakt haar robuuster en tegelijk veeleisender.

Voor de classis betekent dit dat samenwerking meer is dan een organisatorisch antwoord op krimp. Het is een oefening in kerk-zijn: ontdekken dat geen gemeente op zichzelf staat, dat gaven en lasten gedeeld mogen worden, en dat de gemeente van Groningen en die van een klein Drents dorp elkaar nodig hebben — niet ondanks hun verschillen, maar mét die verschillen. Samenwerking als schoolplaats voor gemeenschap.

Dat vraagt ook oefening in loslaten: van eigen tradities, eigen ritmes, eigen voorgangers. Precies hier raakt Thema 2 aan Thema 1: verlies en solidariteit zijn niet los van elkaar te zien. Wie leert rouwen om wat voorbijgaat, kan ook leren ontvangen wat de ander brengt.

9. Aanbevelingen voor de komende vier jaar

1. De classis dringt er bij de Generale Synode op aan dat er een weloverwogen, integraal en toekomstgericht plan wordt ontwikkeld voor gemeenten met bestuurlijk kwetsbare kerkenraden — in plaats van ad-hocmaatregelen zoals de voorgestelde verkleining van de minimale kerkenraad tot drie personen. De ernst van de situatie vraagt om structurele antwoorden.
2. De classis initieert een serieuze bezinning — samen met de Dienstenorganisatie en juristen kerkrecht — op de vraag of en hoe de doorzettingsmacht van het BMCV versterkt kan worden, zodat samenwerkingsprocessen niet kunnen worden afgebroken op het moment dat een gemeente meent de acute nood voorbij te zien. Deze bezinning erkent de spanning met het presbyteriaal karakter van de kerk en vraagt juist daarom om zorgvuldige theologische en kerkordelijke afweging.
3. De classis ontwikkelt een programma dat gemeenten begeleidt in het vasthouden van solidariteit ook wanneer de directe nood minder urgent lijkt — gericht op het

versterken van samenwerkingsverbanden in de consolidatiefase, niet alleen in de crisisfase.

4. De classis ondersteunt de oprichting van kerkelijke bureaus die gemeenten structureel ontzorgen op het gebied van financiële administratie, in het bijzonder de toenemend complexe eisen aan begrotingen en jaarrekeningen — een last die voor veel kerkrentmeesters te zwaar is geworden. Als toekomstvisie, die de komende vier jaar overstijgt, wordt verkend of ook het beheer en onderhoud van kerkgebouwen bij deze of vergelijkbare bureaus ondergebracht kan worden.
5. De classis investeert in vroegtijdige signalering van bestuurlijk onvermogen in gemeenten, in nauwe samenwerking met het college van visitatoren — zodat problemen worden gezien voordat zij escaleren.

10. Overkoepelende reflectie

De twee thema's van dit verslag — verlies en solidariteit — zijn nauw met elkaar verweven. Verlies is de realiteit waarbinnen de classis werkt; solidariteit is de roeping die daarbinnen klinkt. Wie het ene serieus neemt, kan het andere niet ontwijken.

De belangrijkste inzichten uit beide thema's samen zijn: gemeenten kunnen niet langer alleen verder, maar hebben moeite om dat te aanvaarden; en: de bereidheid tot samenwerking groeit, maar heeft voortdurende theologische voeding en pastorale begeleiding nodig. De krimp van gemeenten is niet alleen een organisatorisch vraagstuk, maar een geestelijk proces dat vraagt om rouw, bezinning en vernieuwing tegelijk.

Bredere ontwikkelingen die zichtbaar worden: de afstand tussen grotere en kleinere gemeenten neemt toe, zowel financieel als qua draagkracht. Tegelijkertijd ontstaan er, juist in de samenwerking, nieuwe vormen van gemeenschap die hoopvol stemmen.

De hoop ligt in wat zich aftekent in de clusters die zijn ontstaan: voorgangers die in teamverband werken, gemeenten die elkaar dragen, en vierplekken die zoeken naar een eigen gezicht. Hoop ligt ook in de bereidheid van alle colleges om samen op te trekken en in de constructieve samenwerking met de Dienstenorganisatie.

De zorg betreft de vermoeidheid van ambtsdragers, de bestuurlijke kwetsbaarheid van tientallen kleine gemeenten en de vraag of de vierplekken tijdig een vitale identiteit kunnen ontwikkelen voordat het draagvlak wegvalt.

Wat de komende vier jaar dringend aandacht vraagt: het verbinden van bestuurlijke samenwerking aan inhoudelijke vernieuwing, zodat de vloot van schepen niet alleen samen vaart, maar ook weet waarheen.